

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 11 mars 1943 kl. 2 e. m.

*Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 i
anledning av väckt motion angående reglering av vissa
taxor för telefonabonnemang.*

Motionen. I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 223, har herr *Carlsson* i Bakeröd m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid kommande reglering av taxorna för telefonabonnemang dessa måtte så avvägas, att större lättnad kommer att beredas de å landsbygden avlägset från växelstationerna boende abonnenterna, ävensom att smidigare övergång från ett samtalsområde till annat åstadkommes.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utredning. Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtande av telegrafstyrelsen (se bil.).

Riksdagen 1941. Vid 1941 års riksdag väcktes av herrar *Hansson* i Skediga och *Carlsson* i Bakeröd motion (nr 164) med hemställan, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om åtgärder för ernående av vidgad frikrets för landsbygdens telefonabonnenter samt en ur praktisk synpunkt lämpligare indelning i taxeområde under beaktande av i motionen framlagda synpunkter. I väsentliga delar sammanfaller motionen till sitt syftemål med här ifrågasvarande motion, II: 223. Efter hörande av telegrafstyrelsen anförde tredje tillfälliga utskottet vid 1941 års riksdag, till vilket motionen II: 164 hänvisats, följande i sitt utlåtande nr 6.

»Av innehållet i telegrafstyrelsens utlåtande över motionen framgår, att utvecklandet och förbättringen av landets telefonväsen oavblåtligt fortskrider i olika hänseenden. Ej minst gäller detta landsbygdens abonnenter. Styrelsen har sålunda i sitt utlåtande bland annat framhållit, att — enligt ett år 1935 fattat beslut — frikrets skall inrättas vid *alla* stationer, oavsett deras storlek, och sådan krets är avsedd att omfatta en cirkel med som regel minst 2 km radie. Styrelsen hyser vidare förhoppning att praktiskt taget samtliga frikretsar skola vara färdiga under år 1942. I andra av motionärerna angivna fall utgå för utom frikrets bosatta abonnenter avgifter, som på landsbygden i stor utsträckning understiga telegrafverkets självkostnader. Den påbörjade automatiseringen av hela landet gäve enligt styrelsens upplysning anledning att emotse lägre taxor över huvud taget mellan närbelägna taxeområden. Styrelsen framhåller slutligen hurusom den målmedvetet strävat efter att och även lyckats nedbringa telefonkostnaderna och öka förmånerna för landsbygdens telefonabonnenter. I

främjandet av förbättring av landsbygdens telefonförhållanden har styrelsen sett en av sina viktigaste uppgifter. Ett tillmötesgående av motionärernas krav måste emellertid med hänsyn tagen såväl till det aktuella finansiella läget som till knapphet på vissa materialier och svårigheter vid anordnande av erforderliga transporter under nu rådande förhållanden ske endast steg för steg.

I vad telegrafstyrelsen sålunda anfört kan utskottet för egen del instämma. Av skäl, som i utlåtandet angivits av styrelsen samt med hänsyn till vad utskottet jämväl i övrigt inhämtat i hithörande frågor finner sig utskottet — under framhållande av angelägenheten av att landsbygdens telefonväsen förbättras i den mån och i det tempo, som omständigheterna sådant medgiva — förhindrat föreslå några åtgärder i motionens syfte utan hemställer därför att här ifrågasvarande motion, nr 164, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.»

Utskottets hemställan bifölles av andra kammaren.

Vad tredje tillfälliga utskottet sålunda anfört till 1941 års riksdag i anledning av en liknande motion kan utskottet i tillämpliga delar åberopa som uttalande jämväl beträffande här förevarande motion, II: 223. Den tydligt framträdande tendens till förbättring av landsbygdens telefonväsen och dess bringande till större likhet med städernas, varåt telegrafstyrelsen år 1941 givit uttryck i sitt åberopade utlåtande, har, som framgår av det senaste utlåtandet i frågan, blivit allt starkare framträdande under tiden därefter. Att det pågående kriget och av detsamma föranledda svårigheter beträffande råvaror och arbetskraft fördröjer förbättringsarbetet torde ej kunna undvikas. Utskottet finner sig därför — under åberopande av innehållet i telegrafstyrelsens nu avgivna utlåtande och vad i övrigt här ovan anförts — förhindrat tillstyrka motionen och hemställer,

Utskottet.

att här ifrågasvarande motion, II: 223, icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Stockholm den 11 mars 1943.

På utskottets vägnar:

MARTIN LJUNGBERG.

Närvarande: herrar *Ljungberg*, *Hedqvist*, *Jonsson* i Alsen, fru *Skoglund-Lindblom*, herrar *Skagerlund*, *Andersson* i Gisselås, fru *Svedberg*, herrar *Persson* i Växjö och *Severin* i Gävle.

Bilaga.

Till riksdagens andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

I skrivelse till telegrafstyrelsen den 29 januari 1943 har Kungl. Maj:t anbefallt styrelsen att till riksdagens andra kammarens tredje tillfälliga utskott överlämna begärt yttrande över en inom andra kammaren av herr Carlsson i Bakeröd m. fl. väckt motion, nr 223, angående reglering av vissa taxor för telefonabonnemang.

I motionen hemställes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid kommande reglering av taxorna för telefonabonnemang dessa måtte så avvägas, att större lättnad kommer att beredas de å landsbygden avlägset från växelstationerna boende abonnenterna, ävensom att smidigare övergång från ett samtalsområde till annat åstadkommes. I sin motivering anföra motionärerna såsom exempel, att en person på landsbygden, som bor på längre avstånd från växelstation än två kilometer, av denna orsak får såväl anskaffningskostnaden för telefon som de löpande avgifterna fördyrade. Beträffande gränsdragningen mellan skilda taxeoråden såges, att medan abonnent kan få rätt att utan periodavgift samtala å flera mil långa avstånd, som sakna större intresse, samtal till närmaste kommun, dit förbindelse är av stor ekonomisk betydelse, taxeras såsom rikssamtal.

I anledning av vad motionärerna sålunda anført får telegrafstyrelsen till en början erinra därom, att en motion av i stort sett samma innebörd väcktes vid 1941 års riksdag, nr 164. Över sagda motion avgav telegrafstyrelsen den 14 mars 1941 infordrat yttrande, vilket finnes återgivet i andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 6.

Såsom motionärerna framhållit, har på landsbygden abonnent, som bor på längre avstånd från växelstationen, att vidkännas särskild kostnad för den del av ledningen till stationen, som sträcker sig utanför den s. k. frikretsen. Denna abonnents ledningsomkostnad beror huvudsakligen på tre olika faktorer, nämligen hur tätt telefonstationerna ligga, frikretsens storlek samt storleken av avgifterna för ledning utanför frikretsen.

Under en lång följd av år har telegrafstyrelsen målmedvetet eftersträvat att i nämnda hänseende åstadkomma sådana förbättringar, att förefintliga olikheter mellan telefonförhållandena i stad och på landsbygd successivt skulle utjämnas.

Sålunda har ny växelstation i regel anlagts, så snart 5 nya abonnenter anmält sig för abonnemang att gälla minst 5 år i följd, om den nya stationen kunnat placeras på minst 5 km avstånd från närmast befintliga station. I obygden och särskilt i Norrland har telegrafstyrelsen dessutom anlagt s. k. fristående samtalsstationer, vid vilka det icke fordras någon abonnent utan endast upp-sättes en apparat för allmänhetens bruk. Även vid dylik station mottagas abonnenter, vilka i så fall erhålla samma förmåner som abonnenter vid vanlig växelstation.

Nämnda villkor för anläggandet av nya växelstationer, vilka i stort sett tillämpats sedan år 1929, ha visat sig medföra ständigt ökat antal nya stationer. Sålunda har antalet nya stationer från 1929 års utgång till slutet av år 1942 ökat från 4.000 till 6.550 eller med nära 65 %.

Frikrets, d. v. s. det område vid en station, inom vilket telegrafverket anlägger och underhåller abonnentledning utan särskild kostnad för abonnenten,

fanns tidigare icke vid sådana stationer, där det åligger abonnenten att svara för kostnaderna för lokal och betjäning, d. v. s. vid manuella stationer med under 35 abonnenter (före år 1933 under 50 abonnenter). Vid stationer, där telegrafverket svarar för dessa kostnader, var frikretsens storlek jämförelsevis liten, enär densamma vid flertalet stationer omfattade en cirkel med endast 0,5 km radie.

Från och med år 1930 har emellertid en successiv utökning av frikretsförmanerna ägt rum. Enligt det sista, år 1935 fattade beslutet, inrättas frikrets vid *alla* stationer oavsett stationens storlek, och densamma omfattar en cirkel med som regel minst 2 km radie. Arbetet härmed beräknades draga en kostnad av i runt tal 13,5 miljoner kronor samt komma att öka telegrafverkets driftkostnader och minska dess inkomster med tillsammans över 2 miljoner kronor per år.

Rörande den takt, i vilken arbetena på inrättandet av 2 km frikrets hittills bedrivits, torde följande upplysningar få lämnas.

Sedan beslut år 1935 fattats om inrättandet av 2 km frikrets vid alla telefonstationer, kunde omedelbart de stationer, där alla abonnentledningar inom det blivande frikretsområdet tidigare voro förhyrda och där fördenskull ombyggnadsarbeten av abonnenter tillhöriga ledningar icke behövde företagas, sammanlagt 1.200 stycken, erhålla dylik frikrets. Ställningen den 1 januari 1936 och arbetets gång under de därpå följande sju åren framgå av efterföljande siffror:

	Antal central- och växelstationer			summa
	med frikrets om minst 2 km	med frikrets om 1-1,5 km	utan frikrets	
Ställningen den 1/1 1936 ..	1.233	1.162	2.485	4.880
Ökning eller minskning:				
År 1936	985	— 180	— 490	315
» 1937	1.048	— 148	— 614	286
» 1938	1.015	— 158	— 559	298
» 1939	771	— 143	— 342	286
» 1940	388	— 109	— 132	147
» 1941	422	— 126	— 131	165
» 1942	465	— 172	— 118	175
Ställningen den 1/1 1943	6.327	126	99	6.552

Från början hade telegrafstyrelsen räknat med att arbetet med inrättandet av 2 km frikrets skulle vara helt genomfört år 1941. Till följd av de under kriget inträdda förhållandena, som gjort det nödvändigt att iakttaga sparsamhet med materiel och arbetskraft, har styrelsen emellertid tvingats minska omfattningen av frikretsarbetena, vilket givetvis har försenat arbetsprogrammets fullbordande. Det oaktat återstodo, såsom framgår av förestående tablå, den 1 januari i år endast 225 stationer, som icke hade erhållit 2 km frikrets, och av dessa 225 stationer var det endast 99, som helt saknade frikrets. Om intet oförutsett inträffar torde arbetet i huvudsak komma att hinna avslutas innevarande år.

Vad därefter angår ledning till abonnentapparat, som ligger utanför frikrets, kan den utanför frikretsen fallande delen av ledningen antingen förhyras mot därför fastställd inträdes- och abonnemangsavgift eller också anläggas och underhållas av abonnenten själv. Vid automatstationer måste dock ledning alltid förhyras.

Hyresavgifterna för abonnentledningar reducerades avsevärt under åren 1928—1932 och utgick därefter till och med år 1941 med en inträdesavgift av 2 kronor 50 öre per 100 m ledning, om denna kunde uppläggas på befintlig stolplinje eller om ny stolplinje uppfördes för minst 5 nya abonnenter, och i övriga fall med 7 kronor 50 öre per 100 m ledning, samt med en abonnemangsavgift i båda fallen av 35 öre per 100 m ledning och kvartal. Sedan det visat sig oundgängligen nödvändigt att i möjligaste mån begränsa telegrafverkets anspråk ifråga om för nya ledningsbyggen m. m. erforderlig materiel och arbetskraft, höjdes inträdesavgifterna provisoriskt först från och med den 1 januari 1942 till 7 kronor 50 öre resp. 15 kronor och därefter i augusti 1942 till 15 resp. 25 kronor. Abonnemangsavgiften har däremot förblivit oförändrad.

Härutöver må nämnas, att styrelsen i syfte att förbilliga ledningskostnaderna för grupper av abonnenter, som bo utanför frikretsen till närmaste station, trots de svåra tidsförhållandena under de senaste åren infört en anordning med anknätningsväxel av i huvudsak samma typ som användes för telegrafverkets automatiska växelstationer. Växeln, till vilken högst 10 abonnenter kunna anslutas, är medelst en för alla abonnenter gemensam ledning förbunden med närmaste station och abonnenterna befrias från avgifter för ifrågavarande ledning under förutsättning att den blir gemensam för minst 4 abonnenter. Antalet dylika anknätningsväxlar uppgick den 1 januari 1943 till 384 och voro till desamma anslutna sammanlagt 2.354 abonnenter.

Bortser man alltså från förenämnda höjningar av inträdesavgifterna för förhyrda ledningar utanför frikrets, som framkallats av förhållanden helt utanför telegrafstyrelsens kontroll, har resultatet av berörda förändringar blivit, att ett betydande antal abonnenter befriats från särskilda kostnader för sin telefonledning och att de abonnenter, som bo så långt från en telefonstation, att de alljämt måste ikläda sig särskilda ledningskostnader, fått dessa betydligt reducerade.

Den utveckling, som har ägt rum, åskådliggöres ytterligare genom efterföljande tablå, som anger längden av fritt upplättna ledningar inom frikrets och av abonnenter tillhöriga eller förhyrda ledningar utanför frikrets, för senaste 10-årsperiod.

Vid slutet av år	Längd av abonnentledningar i km				Summa
	Inom frikrets absolut	i %	Utom frikrets absolut	i %	
1933	459.000	74	165.000	26	624.000
1934	482.000	74	165.000	26	647.000
1935	527.000	78	151.000	22	678.000
1936	595.000	80	145.000	20	740.000
1937	678.000	84	131.000	16	809.000
1938	771.000	86	122.000	14	893.000
1939	853.000	88	112.000	12	965.000
1940	918.000	89	110.000	11	1.028.000
1941	1.011.000	90	113.000	10	1.124.000
1942	1.081.000	91	110.000	9	1.191.000

Längden av de ledningar, för vilka abonnenterna måste ikläda sig särskilda kostnader, har sålunda, trots den samtidigt skedda betydande tillväxten i antalet abonnenter, under dessa år sjunkit från 165.000 till 110.000 km eller från 26 % till endast 9 % av de totala ledningslängderna. Av de vid 1942 års slut utanför frikrets befintliga ledningarna voro 77.500 km förhyrda av telegraf-

verket (år 1933 62.000 km), medan 32.500 km (år 1933 103.000 km) tillhörde abonnenterna själva.

Vad slutligen angår det i motionen framställda önskemålet om åstadkommande av smidigare övergång från ett taxeområde till ett annat får telegrafstyrelsen åberopa vad härutinnan anfördes i styrelsens förenämnda yttrande den 14 mars 1941.

»Landets indelning i taxeområden, inom vilka abonnenterna äga rätt utväxla mellanortssamtal utan särskild periodavgift, är av naturliga skäl en mycket svårlost fråga, om man skall söka tillfredsställa alla skilda önskemål. En mängd gränssfall måste alltid uppstå, som äro svåra att tillfredsställande reglera, och över huvud taget kunna nästan på varje punkt skäl anföras både för och emot en annan indelning än den fastställda. Den taxeområdesindelning, som för första gången genomfördes från och med år 1916, har också sedermera vid flera tillfällen undergått förändringar, syftande till att uppmjuka densamma. Detta har skett dels genom att minska antalet taxeområden, d. v. s. genom att slå tillsammans närbelägna områden med varandra, dels genom att flytta över stationer från ett taxeområde till ett annat, dels slutligen genom att medge avgiftsfria samtal (buffertsamtal) mellan vissa bestämda stationer, belägna å omse sidor om en taxeområdesgräns. Det kan nämnas, att antalet taxeområden successivt har nedbringats från 274 till 235.

Hela frågan om taxeområdesindelningen har emellertid numera till följd av den påbörjade automatiseringen även av mellanortstrafiken kommit i ett helt nytt läge. Efter genomförd automatisering även av den kortväga rikstrafiken erhåller man nämligen möjlighet till ett betydligt smidigare förfaringsätt än som kan tillämpas vid manuell expedition av dessa samtal. Genom införandet av automatisk tidräkning och markering av samtalen å abonnenternas samtalsräknare möjliggöres nämligen en differentiering av taxorna på grund av den använda tiden för samtalet på ett helt annat sätt än som kan ske vid manuell expedition av samtalen. Till följd av att kostnaderna för den manuella betjäningen bortfalla, kan man också samtidigt hålla lägre taxor mellan närbelägna taxeområden. Den stora skillnaden mellan »avgiftsfria» samtal och rikssamtal med en periodavgift av 20 öre kan härvid avsevärt reduceras. (Tillägg 1943: Efter provisorisk taxehöjning från och med den 1/1 1942 är sagda periodavgift 25 öre.)

För närvarande tillämpas här ovan skisserade nya taxesystem på försök inom ett fullständigt automatiserat område omkring Borås. Å distanser, där för närvarande utgår en avgift av 20 öre (25 öre) för 3 minuters samtal, är avgiften vid nuvarande försöksdrift 3 à 4 öre för ett samtal av samma längd. Det har dock visat sig, att denna ersättning till telegrafverket är väl låg, varför det är troligt att samtalsperiodens längd måste minskas. I mån av automatiseringsarbetets fortgång kommer samma system även att införas i andra delar av landet. Med bibehållen manuell expedition är det däremot icke möjligt med ekonomisk drift att nedsätta eller helt befria abonnenterna från nu utgående periodavgifter.»

Av vad ovan blivit anført framgår, att telegrafstyrelsen sedan lång tid målmedvetet strävat efter att och även lyckats nedbringa telefonkostnaderna och öka förmånerna för landsbygdens telefonabonnenter. Telegrafstyrelsen är också, såsom tidigare vid upprepade tillfällen framhållits, livligt intresserad av förbättringen av landsbygdens telefonförhållanden och betraktar främjandet av en dylik utveckling som en av sina viktigaste uppgifter. Under nuvarande för-

hållanden med knapphet på material, arbetskraft och transportmedel och med anspråk från statsmakternas sida på hög avkastning från telegrafverket är styrelsen emellertid icke i stånd att vidtaga några mera avsevärda förändringar i berörda förhållanden.

De arbeten, som skulle erfordras för tillgodoseende av motionärernas önskemål, exempelvis ytterligare frikretsutvidgningar och dylikt, synas också lämpligare böra utföras, då behov föreligger att skapa arbetstillfällen, vilket kan väntas bli va fallet under en befarad, framtida fredskris.

Stockholm den 5 mars 1943.

KUNGL. TELEGRAFSTYRELSEN

HÅKAN STERKY.

H. HEIMBÜRGER.

/Hugo Lindberg.